

LES CORRANDES DE CARMELLES
Xavier Roviró i Alemany
Grup de Recerca Folklòrica d'Osona
Carme Rubio i Larramona
Grup de Recerca TEXTLICO de la UVic-UCC

Aquesta comunicació es proposa analitzar la forma i la significació social de les corrandes de Caramelles, una de les manifestacions més genuïnes de la creativitat oral popular, així com conèixer quin és el grau de vigència que tenen avui a la comarca d'Osona i, més específicament, a Folgueroles.

Segons el diccionari Alcover Moll el mot *caramella*, significa «Espècie de flauta o flabiol de pastor» i també «Peça de canya o metall que es posa a la boca dels instruments de fusta perquè sonin bé». Etimològicament ve del llatí *calameliu*, «canyeta», que s'ha feminitzat. La forma plural *caramelles* es defineix com «Aplec de fadrins que el Dissabte de Pasqua van a cantar i sonar a les cases conegudes, amb cançons de felicitació per la festa o d'al·lusió a la gent de la casa».

L'any 1884 i des del santuari de la Mare de Déu del Mont, Jacint Verdaguer escrivia:

el nom mateix de *Caramelles*, que no vol dir res fora de l'Empordà, i que ací significa la gralla primitiva, el *calamús*, això és, un tros de canya amb un foradet a l'extrem i una obertura prop d'ell amb sa llengüeta. Amb aquest senzill instrument músic, que acompanya encara les Caramelles pobres, que són les que més agraden, degueren començar-se les primeres, Déu sap a on i quan. El nom de Caramelles comença a enregistrar-se vers Riudarenes amb el de *Camarelles* que domina en bona part de Catalunya, i que es canvia en la plana de Vic amb el de *Camalleres*, que ha fet sospitar a algú si es deriva de *camalls*

1. La corrandà i el ball de caramelles

La corrandà és un tipus de poema popular que va captivar alguns poetes, com ara Jacint Verdaguer que va escoltar corrandes durant la infantesa i les va escriure en diferents etapes, fins als darrers moments de la seva vida. Per a Verdaguer, en el llenguatge de les corrandes es fa palesa la plasticitat i l'exactitud de la llengua catalana.¹¹⁰ D'altra banda, com que el poeta considera les corrandes com a cançons d'amor, les utilitzarà fins i tot a l'hora d'escriure el tipus d'amor més sagrat, el que expressa en els seus poemes místics:

Voleu venir-hi, fadrins?
Voleu venir-hi donzelles,
a l'Amor dels serafins
a cantar les caramelles? ¹¹¹

110 Vegeu Requesens, Joan, «Un poeta al servei de l'altar» (2002) dins *Verdaguer un geni poètic. Catàleg de l'exposició commemorativa del centenari de la mort de Jacint Verdaguer (1902-2002)*, p. 57-65.

111 Vegeu Verdaguer, Jacint, «Dissabte de Glòria» poema del llibre *Jesús Amor*, reproduït dins *Poesia 2*, p. 1149.

El mot «corranda» és d'origen francès, *courante*, i fa referència a la dansa cortesana i popular que es va posar de moda a finals del segle XVI i que es va anar transmetent fins a començament del segle XIX. Es va introduir a Catalunya com a l'última part del contrapàs o d'un seguit de danses. Era una dansa curta de moviment animat que en molts llocs s'utilitzava per fer córrer la colla de dansaires.

L'Església va considerar la corranda com un ball llicenciós, per bé que, de fet, aquesta valoració l'aplicava pràcticament a tota mena de balls. En uns *Exercicis del cristià* de finals del segle XVIII, es diu com a greuge: «si ha ballat corrandes o altres balls prohibits o profans». L'escriptor naturalista Carles Bosch de la Trinxeria (1831-1897) diu que a l'Empordà tot el jovent ballava les corrandes amb violí i flabiol, i també rebien aquest nom les lletres festives que es cantaven picant de mans per portar el compàs mentre les parelles ballaven.

Així doncs, ens trobem amb un mot polisèmic, perquè s'utilitza per denominar tres elements diferents: la dansa, la lletra de la cançó i la melodia de la dansa. A partir d'aquí es fa fàcil d'entendre la relació que se'n deriva cap a la improvisació de les lletres d'aquesta melodia quan aquesta deixa de ser ballada. A Prats de Lluçanès, per exemple, tant en el contrapàs com en altres danses del poble, la gent canta algunes corrandes com a model per recordar la melodia. Així passa, per exemple, amb aquestes dues estrofes que es cantaven per fixar els dos moviments de la música:

Trencadansa la Pepa,
trencadansa el Pepet,
trencadansa la Pepa,
trencadansa el Pepet.
En Ton de les dones
les puces l'han mort,
malhaja les puces
que piquen tan fort.

A Folgueroles, com es veurà més endavant, es dona el mateix cas que a Prats de Lluçanès, perquè també es cantaven unes estrofes inicials per establir el patró de la melodia de la resta de les corrandes.

Pel que fa al ball de caramelles, el Diccionari de la Dansa¹¹² defineix «caramelles» com a «Danses i cançons per al captiveri de Pasqua». La tradició de ballar caramelles estava molt estesa per tota la geografia catalana. Ha quedat constància que aquesta dansa es ballava a diverses comarques centrals com ara Bages, Berguedà, Osona, Montseny i altres.

Documents i testimonis diversos sobre les caramelles indiquen que, en alguns indrets, acompanyant a la colla de caramellaires que cantava i dansava pel poble, hi havia galejadors amb trets d'escopeta per donar més alegria a la festa. Altres

112 Vegeu *Cançoners Populars de Catalunya*. Volum I, «Diccionari de la Dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors», (1936), p.126-130.

variants o complements que formaven part d'algunes colles eren: la rifa dels ous (recollits en la recapta), els jocs (les cartes o la viola) i les danses diverses.

L'Església va censurar els excessos i, fins i tot, va arribar a prohibir aquests actes fets en nom de la religió. La veritat, però, és que no va aconseguir mai eradicar-los completament. Pel que fa al ball de caramelles pròpiament, està documentat des de finals del segle XVI, en especial a partir dels documents de censura que feia l'Església. Així, en una sinodal de l'any 1591 del bisbe de Vic, Pere Jaume, prohibeix tot tipus de disbauxa, de balls, de rifes d'ous i de jocs durant els dies de la festa. En un altre procés incoat per la seu de Manresa, de l'any 1594, consta *haver demanat caramelles abans d'hora* el dissabte de Rams i afegeix la informació que els balls es feien amb músics que tocaven el flabiol, el tamborí i la cornamusa. En aquestes caramelles també es cantaven *cançons de la Verge Maria* i es *ballaven los cascavells*, com era tradicional.

Del segle XVIII sobresurten dues sinodals més: la del bisbe Ramon de Marimon, del 1721, en què es prohibeix explícitament el *ball de caramelles*; i la del bisbe Manuel Muñoz, de 1748. Quant al contingut, aquests dos documents coincideixen plenament amb la sinodal del bisbe de Vic de dos-cents anys abans. L'Església va continuar condemnant els jocs (tot i que de fet estaven justificats pels beneficis que proporcionaven a l'Església) i el *ball de caramelles*, perquè, segons consta en els documents, en algun cas havia estat motiu de desavinences i d'odis que havien acabat en homicidis. Encara a finals del segle XIX i començament del segle XX, l'historiador i sacerdot Fortià Solà (1876-1948) explica el conflicte que hi va haver, l'any 1846, entre el rector i els administradors del Roser per haver fet *ball de caramelles*.

Aquests processos en què l'Església imposava la prohibició de balls, rifes i jocs en la celebració de la Pasqua ens venen a confirmar que la festa de les Caramelles es desenvolupava en un ambient popular profà de gresca i llicència. L'Església les va canalitzar i cristianitzar per mitjà de la instauració de les confraries del Roser i també amb la introducció de cançons religioses dedicades a la Mare de Déu.

Al bisbat de Vic es troba datada la participació de les confraries del Roser en els diferents pobles des de finals del segle XVI fins gairebé als nostres dies: Sant Pau de Montmany (de 1576 a 1764); Santa Maria de Clariana (de 1582 a 1699); Santa Maria de Seva (de 1590 a 1851); Sant Vicenç de Malla (de 1591 a 1892); Sant Esteve de Múnter (de 1592 a 1770); Vilanova de Sau (de 1594 al segle XIX), etc. A Folgueroles es conserven dos volums: El primer, *Llibre de la Cofraria de Maria Santíssima del Roser de la Iclésia parroquial de Santa Maria de Folgueroles, bisbat de Vic, compost en lo any 1736*; i el segon, continuació de l'anterior, comença l'any 1856.

El *Ball de Cascavells* era un ball per a homes sols i era comú a tota Europa. A Barcelona es té referència d'una celebració en què aquest ball es va interpretar, l'any 1481, davant del rei. Normalment es dansava per la festa Major o durant la Pasqua. Són ben diverses les maneres de celebrar les caramelles que trobem arreu. Mentre

que al Montseny, Bages i Berguedà feien el ball de cascavells i s'hi afegia, també, una galejada de trets amb escopeta; al Rosselló se celebraven els goigs dels ous; al Vallès es feien captes i el joc de la viola; a Barcelona cantaven els cors i es feia una fontada; a Mallorca els glosadors de la colla improvisaven versos profans... Durant les caramelles també eren força habitual els balls de bastons. De fet, moltes d'aquestes activitats complementàries es van conservar fins ben entrat el segle XX.

Amb el pas dels anys, en alguns llocs, es va deixar de ballar a les corrandes i només es cantava. Aquest fet d'interpretar danses que no es ballaven no va passar únicament amb les corrandes de caramelles, sinó que va ser un fenomen més general que afectava d'altres festes i actes socials, com ara els *Pastorets*. A partir d'aquestes modificacions, es va anar desenvolupant la figura del corrandista com a autèntic hereu de les sàtires, les cançons profanes i els balls antics. Però, en realitat, va ser amb la dissolució de l'ambient rural tradicional que aquestes tradicions van quedar tocades de mort. Les corrandes dansades o cantades van anar desapareixent i els grups de caramelles tradicionals es van veure substituïts pels grups corals establerts, principalment els infantils, i pels cors parroquials.

2. Les Caramelles a Osona

A la comarca d'Osona, i fins ben entrat el segle XX, l'organització de les caramelles anava a càrrec de les confraries del Roser i dels pabordes o administradors d'aquestes entitats. De mica en mica les confraries van anar desapareixent en moltes poblacions de la comarca i la responsabilitat d'organitzar les caramelles va passar a mans d'alguns grups de joves vinculats a la seva parròquia. Fins i tot en algun poble van conèixer dos grups diferents: «els del Roser i els altres».

Sobre les caramelles de Viladrau, Antoni Ariet (1872 -1951)¹¹³ va dir:

al so del flabiol i a voltes de l'acordió van a les cases de pagès a cantar els goigs del Roser i les corrandes. Galegen quan arriben a la casa disparant trets amb l'escopeta que porten els joves. Després de cantar els hi fan l'estrena amb agraïment que consisteix a regalar ous, avirams, llangonisses o pollastres. Un cop acabades, les cases on hi tenen alguna pretendenta acaben al poble les últimes municions. Són diverses les colles que van a cantar cap al tard davant de les cases i volen rebre l'estrena, arriba a ser un abús.

Originàriament la colla de camillaires estava formada només per nois, però aquesta norma va canviar i les colles es van convertir en grups mixtos.

Des del toc de l'al·leluia del dissabte de Glòria, o des de mig matí, la colla de camillaires recorria tot el poble i les cases de pagès que formaven part del terme cantant el repertori acostumat i captant per a la confraria o en profit propi. A mitjan

113 Antoni Ariet i Barbarís (Seva 1872-Viladrau 1951) fou metge de Viladrau, vila de la qual va arribar a ser alcalde. El 1913 la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona el va guardonar per la seva *Topografia mèdica de Viladrau*, (1915), publicada a Barcelona per Fidel Giró. Constitueix un estudi integral de Viladrau d'un gran valor històric i documental.

segle XX, a la Plana de Vic van proliferar petits grups de caramelles de dos tipus: dels infants i dels joves, mentre que els grups d'adults es van anar reubicant com a grups corals organitzats.

Un dels grups camillaires osonencs més antics és el dels Gojaires del Roser de Sant Julià de Vilatorrada. El seu origen es remunta a l'any 1590, data en què consta el primer rastre dels Goigs de Sant Julià.¹¹⁴ Aquesta colla, composta únicament per corrandistes homes, surt al carrers amb els cantaires vestits amb les capes i els barrets característics de la imatge de l'Estudiant de Vic i porten a la mà un bastó, el bordó de confreres. Els camillaires comencen cantant els Goigs del Roser a l'església del poble. Tot i que es desconeix l'origen d'aquesta peça musical, l'aparença que té és de música antiga. El grup canta principalment aquesta peça musical i també afegeix altres composicions polifòniques. A continuació la colla circula per tot el municipi, tot i que en els darrers anys s'ha limitat el recorregut fora vila. Amb el transcurs dels anys, l'acompanyament instrumental dels gojaires ha anat variant, segons les possibilitats instrumentals dels joves del poble i avui, per exemple, el so dels Goigs s'acompanya d'instruments de metall de vent. Aquests goigs han servit de model per a la majoria de pobles de la comarca.

En la major part de les colles, a banda de les peces compostes especialment per a la festa i l'enfilall de corrandes del corrandista, no hi podien faltar els Goigs a la MaredeDéu del Roser que eren interpretats amb molt de fervor. Aquestes cançons escrites expressament per ser cantades a les caramelles tenen un format modern i, generalment, la composició ha estat feta pel capellà del poble o bé pel músic principal del grup. Aquest mètode d'elaboració funciona encara a poblacions com Sant Julià o Folgueroles.

3. *El corrandista*

El corrandista era un personatge imprescindible en les colles del segle XIX i primera meitat del segle XX. La confraria el contractava i acordava el preu que rebria per cantar les corrandes. Cada corrandia estava formada per una quarteta de versos heptasíl·labs, amb rima generalment consonant en els versos parells: segon i quart. El corrandista improvisava les estrofes seguint els patrons i esquemes tradicionals i podia alterar la mètrica o la melodia sempre i quan el resultat fos enginyós i divertit.

Encara ara el corrandista, que en altres temps havia dut el bastó de privilegi, és una peça clau en el grup de caramelles. La seva funció principal és de ser la veu de la colla. Quan s'arriba a la casa, a la plaça o al carrer, el corrandista desenvolupa el ritual establert. En primer lloc dona la benvinguda i presenta als gojaires —abans era obligat de cantar algunes corrandes per encomanar-se a Déu i a les autoritats religioses— després s'interpreten els goigs i, finalment, s'enfilen tot un seguit de corrandes

¹¹⁴ Aquesta data de 1590 apareix al *Costumari català*, però Joan Amades no deixa constància d'on l'ha tret. A l'Arxiu Episcopal de Vic no hi consta, i la primera informació segura de la Confraria del Roser de Sant Julià és de 1731.

en què es lloa les persones de la casa: l'amo, la mestressa, els hereus, les noies, etc. Entre corrandia i corrandia sona una tonada de flabiol o clarinet. Cada quarteta intenta ser plaent per a tothom, perquè el que es pretén és fer la capta d'ous i de diners, però també pot ser satírica amb els *garrepes* i provocadora, i fins i tot cruel, quan algú gosa replicar. Això també passa quan es troben dos corrandistes i rivalitzen entre ells per qui dels dos aguditza més l'enginy en les cançons de corrandes.

Un corrandista del Collsacabra, Josep Maria Vila, va explicar al GRFO, l'agost de 1981, que el dia de Pasqua la colla de camillaires entrava a totes les cases de Rupi i a les cases de pagès. En aquell temps ell mateix, com a corrandista, improvisava les corrandes. La seva colla de camillaires, normalment formada per uns 17 o 20 camillaires, cantava els goigs i les sardanes a dues veus. Cada cop que acabava de cantar una corrandia, l'acompanyant feia sonar amb el clarinet la tonada de resposta, un breu espai de temps que permetia a Josep Maria Vila pensar-se'n una altra. Amb aquest mètode s'anaven encadenant les corrandes. Els caramellaires anaven vestits amb espadenyes de set vetes, camisa blanca i, a vegades, duïen la barretina. També era costum que el corrandista portés com a distintiu un bastó de maneta.

En primer lloc, cantava les corrandes de capta i lloança —en especial adreçades a les noies—, després les de crítica a institucions i persones, humor, etc; i finalment les corrandes de comiat. Algunes corrandes formaven part del repertori del corrandista, mentre que la majoria les anava improvisant durant l'acte. En Josep Maria Vila explicava que un any, en el santuari de la Salut, va arribar a encadenar 327 corrandes seguides.

Un bon corrandista pot fer una corrandia a partir de qualsevol detall que li cridi l'atenció. Les més celebrades són justament aquelles en què toca algun tema delicat i se'n surt airós. Al corrandista li és permès de parlar gairebé de tot i criticar qui desitgi o qui el provoqui.

Fins fa ben poc temps era tradició que els camillaires es tornessin a trobar el diumenge de Pasqüetes o el següent per fer el «dia de la beguda». Feien un àpat de xai, truites dels ous que havien recollit, i bevien vi. Aquest era el dia de més gresca i tornaven a cantar corrandes.

4. *Les Caramelles de Folgueroles*

A mitjan segle XIX Verdaguer, quan era petit, havia anat a la font a fer un dinar de camilleres i dictava corrandes per ser cantades a les noies:

La primera activitat literària de Verdaguer consistí en la composició de corrandes i en la remodelació de corrandes ja existents, resultat de participar com a corrandista en les colles de caramelles que en els temps d'infant i d'adolescent es formaven a Folgueroles. Escriure corrandes de tema amatori i festiu podria haver estat la primera activitat literària del poeta i la porta d'accés a la primera consciència d'escriptor¹¹⁵

115 Vegeu Torrents i Bertrana, Ricard. (1992): «Verdaguer i l'*Esbart de Vic*», vol. XV.

Fig.1: Caramallaires de Folgueroles al Racó de Mossèn Cinto. Pasqua, 2012. Foto: Montse Segalés.

No se sap de manera precisa com eren les caramelles en el temps de Verdaguer, però no devia allunyar-se gaire de les notes que s'han trobat de principis del XX on es diu que les caramelles les cantaven colles de joves sols, que podien incorporar algun capellà del poble. Normalment es feien el dissabte, per bé que de vegades els caramellaires passaven també el diumenge. El dia propi, però, era el dissabte, perquè el diumenge era el dia de Pasqua, s'havia d'anar a missa i aquell dia els capellans estaven molt ocupats amb les cerimònies. La colla, com és habitual, recorria tot el poble i també les cases de pagès.

Després de passar uns anys sense caramelles, el grup Joventut Verdaguer les va recuperar l'any 1968. Es cantaven el Diumenge de Pasqua de Resurrecció, al matí, a la Plaça i a tots els carrers i barris. L'endemà, el Dilluns de Pasqua, també s'anaven a cantar a l'ermita de la Damunt després de la missa i passaven per algunes cases de pagès.

A les caramelles de Folgueroles no hi ha faltat mai el cant de les corrandes. Els caramellaires, amb un instrument –normalment un flabiol, un clarinet o qual-

Fig. 2: Camallaires de Folgueroles a la plaça de la Ricardera, Pasqua 2013. Foto: Montse Segalés.

sevol altre— contesten la corrandà amb una tornada, i durant aquests moments el corrandista rumia una altra corrandà, sovint pensada al moment sobre uns motlles i unes figures previstes i amb la temàtica acostumada. La tonada que es canta a Folgueroles és la que té com a resposta:

Oidà, oidà, ompliu-nos la cistella.

Oidà, oidà per poguer-hi tornar (o poder fer un berenar).

És la mateixa tonada que en els anys cinquanta feia servir en *Roviretes* de Savassona, però que a partir que va ser l'elegida per en *Carolino*, dins el món de la cançó improvisada és coneguda com «Corrandes d'en Carolino» o «Corrandes de Folgueroles».

Els Camallaires de Folgueroles estan formats per un grup de cantaires força nombrós i heterogeni, que sol cantar només al poble i únicament per la Pasqua. Les lletres de les cançons acostumen a ser escrites per algun membre del grup i la música s'extreu, ben sovint, d'una tonada ja coneguda. Cada any, però, es

Fig. 3: Grup de Camallaires de Folgueroles davant el Pedró de Mossèn Cinto. Pasqua 2014. Foto: Montse Segalés.

canta una cançó amb lletra de Verdaguer com a homenatge al poeta. La vestimenta consisteix amb camisa blanca, faixa i armilla negra, barretina musca i espadenyes de set betes els homes, i les dones amb camisa, armilla, espadenyes i faldilla florejada. També es porta un penó identificatiu i una cistella. A la cistella s'hi posen els ous i els euros que després serviran per anar a fer un bon dinar la setmana següent o per Pasqüetes.

Ben d'hora al matí del diumenge de Pasqua la colla de camallaires comencen la passejada pel poble. El grup, xics i grans, que són gairebé una quarantena, van acompanyats de guitarres, flabiols amb tambor, acordió... El lloc on es fa l'última cantada és davant la parròquia a la sortida de la missa del migdia. Hi acostuma a haver molt de públic, agrupat en forma de semicercle, a l'espera amantent de les cantades, en especial les corrandes.

Fins fa pocs anys, havia estat tradicional que les caramelles ballessin el ball de bastons, el de cintes i el Ballet de Folgueroles.

5. *El Ballet de Folgueroles*

També anomenat *Ball de muntanya*, és la dansa que els folguerolencs considerem com a pròpia i emblemàtica del poble. Aquesta dansa es ballava a principis de segle XX amb acompanyament de flabiol i bombo (redoblant), i en aquell temps era coneguda com *El Truità*.

Té una lletra, sense massa sentit, que serveix per interioritzar la música. Actualment no se sol cantar i sols queda en el record.

Vosaltres gent de Sau
que veniu a Carnestoltes,
vosaltres gent de Sau
que veniu a Carnaval. (bis)
Heu vingut per veure la Pepa, (3bis)
i heu passat per la Salut.
Truità, truità,
la noia, la noia,
Truità, truità
la noia a ballar.
Tira-li tu i un cop de pedra,
tira-li tu i un cop de roc,
que aquesta noia tant boniqueta
no l'haurem ni tu ni jo.

Avui el *Ballet de Folgueroles* es balla pel maig, el segon o el tercer diumenge, durant les festes de Verdaguer. En els darrers anys, molt poques vegades s'ha ballat en altres ocasions, tot i que el 1971, quan Joventut Verdaguer el va recuperar, es ballava a les caramelles. Ben aviat, però, Amics de Verdaguer va demanar que es dansés durant les festes de Verdaguer. *El Ballet* és la part més important de tot un grup de danses que s'interpreten seguint un ordre força estricte.

6. *En Carolino*

A Catalunya s'han establert diversos tipus de corrandes i de tonades: la tonada de Folgueroles —o d'en *Carolino*—, de Beget —o d'en Peret Blanc—, de l'Esquirol —amb la resposta: Ai gira-li el barret i tomba-li— i es canten les Nyacres, els Garrotins, etc. Això no treu que algunes vegades els corrandistes aprofitin la tonada d'alguna música popular coneguda que permeti cantar la lletra de les corrandes. Ara bé, segons en *Carolino*, de totes les fórmules de cantar, la tonada de Folgueroles és la que costa més de fer lligar, perquè a més de no repetir cap vers, és més ràpida i té el ritme més marcat.

Avui resten pocs corrandistes de caramelles a Osona, però la figura més destacada és en Josep Casadevall i Sangles, de Folgueroles, conegut com *Carolino*. Aquest corrandista ha continuat l'estil clàssic d'interpretació i la seva dedicació ha estat tan

Fig. 4: Josep Casadevall «Carolino» cantant corrandes a Folgueroles. Pasqua 1995. Foto: Xevi Roviró.

significativa que se'l considera l'artífex de la recuperació del gènere i el responsable, en bona part, d'haver conservat viva aquesta tradició a la comarca.

En *Carolino* fa cinquanta anys que canta corrandes. El 1968 va ser la primera vegada que va fer de corrandista, però recorda que de ben petit cantava *cama-lletes* amb el mestre Ernest Morató i que un dia el va acompanyar a l'ermita de la Damunt, on van escoltar en Pep Roviretes, que va cantar tres o quatre corrandes que el van impressionar vivament. Més endavant, juntament amb Joan Vilamala, que l'acompanyava a la guitarra, va cantar corrandes per als amics. I, després, empès per Vilamala, es va dedicar a cantar les corrandes que ell mateix componia a les caramelles.

Aquest corrandista s'ha sabut fer un nom arreu de Catalunya per la gran faci-

litat que té a l'hora de lligar versos de manera improvisada i per l'estil personal de cantar-les. Com a exemple, aquesta mostra de corrandes cantades per en *Carolino* en diverses edicions de les caramelles de Folgueroles:

De benvinguda:

Com és sempre de costum,
i per fer-ne bé les coses,
hem vingut a cantar al forn,
en el forn del Puigseslloses. (2014)

De capta:

Si ens ompliu les cistelles
força contents estarem,
si ens hi tireu diners negres
bé prou que els blanquejarem. (1999)

De crítica:

Ni claus, pines, ni angleses,
tots sabem sobradament
que l'eina que més en colla
en sol ser l'Ajuntament. (1999)

Quan han cobrat els arbitris,
serveis i circulació,
podem córrer al dispensari
a mirar-nos la pressió. (1999)

Les dones de Folgueroles
són modernes com arreu,
per no gastar-ne sabates
sempre en cotxe les veureu. (1999)

Té majoria absoluta
i sempre ell va rient
no sabem si fer-lo sant
o anar-lo a fotre al torrent. (2017)

D'actualitat:

Ara que vénen els euros,
quin *follon*, bufa gandul,
perquè no ens ensarronin
amb el cap anirem de cul. (1999)

Qui molts duros en tenia,
quan els hagi canviat,
me li quedarà una bossa,
com un globus desinflat. (1999)

Abans en feien les eres
i eren per treballar,
i ara diu que en fan un ERO
i es veu que és per parar. (2010)

El jovent no ens relleva,
en té feina ja se sap,
ells han de passar el dia
connectant-se amb el watzap. (2016)

Tots en cantem caramelles
perquè ens agrada cantar,
però un cop hem vist el món
molts cantem per no plorar (2017)

De temes sexuals, pujades de to, verdes, escatològiques...

Si n'és un gran miracle
lo de la resurrecció,
prò perquè el mort ressusciti,
el viagra és el millor.

I quina tita més llarga
en deu fer l'esperit sant,
que en va embarassar la verge
des de dalt el cel estant.

Els que som de Folgueroles
ens diuen folguerolencs
i quan ens venen foguerades
solem fer nenes i nens. (2010)

Les dones amb els seus forats
compleixen les seves fites,
per darrera es ventilen,
per davant reben visites. (2010)

Sens dubte, la part més esperada de tothom és quan el corrandista es dirigeix cap al públic observant els assistents i comença a dedicar corrandes a qui li sembla bé. És la part més enginyosa de la cantada, ja que cada quarteta se l'ha d'inventar

en el moment precis que la canta, no pot portar-la pensada, se l'ha d'anar imaginant mentre els camallaires canten la tornada.

Aquest xicot del caliquenyo
segur que el troba molt bo,
però no sap que ens contamina
tota la capa d'ozó. (1999)

Em guardaré de cantar-li
aquí a la meva muller,
perquè arribant a casa
de ben segur que *reberé*. (1999)

I la gent de Serrabou
en viuen d'allò bé i més
perquè sempre estan colgats
a sota un feix de calés. (2017)

De comiat:

Ja és hora de *despedir-nos*,
em penso que hem cantat prou,
que tingueu molt bona Pasqua,
fins l'any que ve si Déu vol. (1999)

Hem fotut una cantada
i poder n'hem sapigut,
tanta estona de cantar-ne
i encara no ha plogut. (2014)

7. Altres corrandistes de Folgueroles i pobles veïns

Un dels corrandistes més destacats de la comarca d'Osona ha estat Josep Verdager i Portet, *Roviretes*. Va néixer el 1920 a Savassona (Tavèrnoles). Des de ben petit va anar amb el grup de camallaires del seu poble, on tenien la tradició de cantar corrandes. En *Roviretes* era qui en els anys cinquanta feia servir la tonada que avui s'atribueix a en *Carolino*. Es considera un cas excepcional de transmissió oral dels antics flabiolaires de les Guillerries.

Joan Tresserres i Comajoana, *el Pajarito*. Era fill del mas El Casal de Montsolí (Sant Hilari de Sacalm), on va néixer el 1914. Se'l considerava un cantaire molt complet que conservava els caràcters més antics de les Guillerries.

Lluís Codinachs i Font, *el Coix de Panissers*. Va néixer el 1918 a l'Abadia de Querós. Va viure bona part de la seva vida a Folgueroles.

Ferran Codinachs i Font, *Nando*. Nascut a l'Abadia de Querós l'any 1924. Germà de Lluís Codinachs.

Pere Ferrerons i Mas, en *Pere de Pol*. Nascut a L'Esquirol el 1931, era un dels pocs corrandistes «professionals» de finals del XX.

L'Endalet, veí de Folgueroles, sembla que s'havia especialitzat en cantar corrandes porques, en *Carolino* sempre ens en recorda una que cantava l'Endalet:

Les noies de Folgueroles
són guapes i ballen bé,
per deu cèntims s'arromanguen
i per vint s'ho deixen fer.

8. Conclusions

Al llarg d'aquesta comunicació s'ha pogut conèixer els principals elements que configuren la tradició antiga de la festa de les Caramelles, amb el ball i les característiques de la música i del cant de corrandes. Aquestes manifestacions de creativitat oral, que tant van agradar a grans figures com ara Jacint Verdaguer, avui continuen ben vives a la comarca d'Osona, i en concret al poble de Folgueroles, gràcies a la motivació i participació tant de persones concretes, com d'entitats culturals i d'organismes municipals. La documentació recollida per part del GRFO, sobretot durant els anys 80 del segle XX, ha facilitat l'elaboració d'aquest treball.

BIBLIOGRAFIA

AMADES, Joan, *Costumari català* (1952). Cinc volums. Barcelona, Edictorial Salvat. *Cançoners Popular de Catalunya*. Volum I, «Diccionari de la Dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors», (1936). Barcelona: Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera.

MASSOT I MUNTANER, Josep. *Cançoners Popular de Catalunya. Obra del Cançoners Popular de Catalunya. Materials*. (1993-2011) Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

REQUESENS, Joan, «Un poeta al servei de l'altar» (2002) dins *Verdaguer un geni poètic. Catàleg de l'exposició commemorativa del centenari de la mort de Jacint Verdaguer (1902-2002)*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya.

TORRENTS I BERTRANA, Ricard. (1992): «Verdaguer i l'Esbart de Vic» dins revista *Ausa*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, vol. XV.

Totes les obres de Jacint Verdaguer (2002-2006) [cur. Isidor Cònsul i Joaquim Molas] Barcelona: Proa, 4 vol.

VERDAGUER, Jacint, «Les caramelles» dins la revista *La Veu del Montserrat* (4/4 de 1885) Vich: Estampa de Ramon Anglada i Pujals.